

Θέματα δημοσίευσης στο Διαδίκτυο: δικτυακές πύλες επιστημονικών περιδικών

Επιμέλεια: Κατερίνα Χαρατζοπούλου

Μια από τις πιο διαδεδομένες χρήσεις του διαδικτύου από την επιστημονική κοινότητα αποτελεί η δημοσίευση επιστημονικών εργασιών. Πριν από τρία περίπου χρόνια, ένα συνέδριο αφιερωμένο στις επιστημονικές δημοσιεύσεις, το οποίο οργάνωσε το περιοδικό *Αρχαιολογία και Τέχνες*, σκιαγράφησε τις τάσεις και τις πρακτικές στο χώρο αυτό καθώς και τις συνέπειες από την ανάπτυξη και την ευρεία διάδοση του διαδικτύου. Ακόμη, από τη στήλη αυτή έχουν παρουσιαστεί κατά καιρούς συνοπτικά θέματα και προβληματισμοί για την ηλεκτρονική δημοσίευση στην αρχαιολογία και τις ανθρωπιστικές σπουδές.

Στην περίπτωση των περιοδικών δημοσιεύσεων, η πρόσβαση και η παροχή των υπηρεσιών στο διαδίκτυο γίνονται με πολλούς και διαφορετικούς τρόπους, εισάγοντας καινοτόμες πρακτικές σε σχέση με τις έντυπες περιοδικές εκδόσεις. Υλοποιείται κατ' αρχάς η άμεση και δωρεάν διάθεση από την επιστημονική κοινότητα των αποτελεσμάτων της έρευνας, που αποτελεί μια πάγια ανάγκη των επιστημόνων και μια σημαντική πτυχή της μεταξύ τους επικοινωνίας. Οι επιστημονικές εργασίες δημοσιεύονται στο διαδίκτυο είτε ως preprints, δηλαδή πριν από την υποβολή τους προς δημοσίευση, είτε ως postprints, δηλαδή αμέσως μετά την έγκριση της δημοσίευσης σε επιστημονικές εκδόσεις (eprints – αυτή η πρακτική παραμένει ελάχιστα διαδεδομένη στις ανθρωπιστικές επιστήμες, όπου η αναγνώριση και η καταξίωση ενός ερευνητή εξαρτάται αποκλειστικά από τις έντυπες δημοσιεύσεις). Η διάθεση των εργασιών οργάνωνται πλέον συστηματικά από τους επιστημονικούς φορείς, όπως στην περίπτωση του Πανεπιστημίου Humboldt του Βερολίνου, που παρέχει σε ειδικό διαθέτη (edoc-Server) τις εργασίες των ερευνητών του με τη μορφή preprints και postprints (edoc.hu-berlin.de/browsing/oa/index.php). Κυριότερο χαρακτηριστικό των δημοσιεύσεων αυτών είναι η ελεύθερη (δωρεάν) πρόσβαση, σύμφωνα με τις αρχές της διαδικτυακής πρωτοβουλίας Open Access, για την εξασφάλιση και τη διατήρηση του δικαιώματος της ελεύθερης πρόσβασης στις πληροφορίες που δημοσιεύονται στο διαδίκτυο: αντίθετα με τις έντυπες δημοσιεύσεις, στο διαδίκτυο οι χρήστες μπορούν να διαβάσουν, να κατεβάσουν, να αποθηκεύσουν, να αντιγράψουν, να αναζητήσουν, να τυπώσουν ή να βάλουν συνδέσμους

στο πλήρες κείμενο των άρθρων, αρκεί να σέβονται τα πνευματικά δικαιώματα των συγγραφέων και τους όρους χρήσης μιας πύλης διαδικτύου, όπως για παράδειγμα στην πύλη CEFAEL της Γαλλικής Αρχαιολογικής Σχολής της Αθήνας. Ακόμη, μια οργάνωση που δημιουργήθηκε με πρωτοβουλίες πανεπιστημιακών φορέων και ονομάζεται Open Archives Initiative (OAI), αναπτύσσει και προωθεί πρότυπα ανταλλαγής δεδομένων και συνεργασίας για την αποτελεσματική διάθεση του ψηφιακού περιεχομένου (www.openarchives.org). Η τεχνολογική αυτή πλατφόρμα χρησιμοποιείται σήμερα ευρέως για τη βελτίωση της πρόσβασης σε ψηφιακές πηγές πληροφόρησης για την έρευνα, την εκπαίδευση και την επιστήμη (όπως στο Google Scholar, scholar.google.com).

Παράλληλα με τις νέες αυτές πρακτικές, στο διαδίκτυο συναντάμε και τις καταξιωμένες γνωστές περιοδικές εκδόσεις. Τα περιοδικά για τους ειδικούς ή το ευρύ κοινό δεν αρκούνται πλέον στην απλή βιβλιογραφική πληροφορία αλλά διαθέτουν συχνά το πλήρες κείμενο της δημοσίευσης, συνήθως όμως με ορισμένους περιορισμούς. Οι γνωστοί σε όλους δικτυακοί τόποι των επιστημονικών περιοδικών *American Journal of Archaeology (AJA)* και *Antiquity* αντιπροσωπεύουν ορισμένες από τις διαφορετικές εκδοτικές τάσεις: την ελεύθερη διάθεση του περιεχομένου σε ψηφιακή μορφή με περιορισμένες λειτουργίες (AJA) ή την πρόσβαση στο πλήρες κείμενο των άρθρων αποκλειστικά σε συνδρομητές (*Antiquity*). Το περιοδικό *Αρχαιολογία και Τέχνες* στον νέο δικτυακό τόπο που υλοποιεί, θα παρέχει ελεύθερη πρόσβαση στο ψηφιακό αρχείο τευχών και τις περιλήψεις των άρθρων των τευχών του τρέχοντος έτους. Τη διάθεση του πλήρους κειμένου των δημοσιεύσεων αποκλειστικά στους συνδρομητές έχουν αποφασίσει οι μεγάλοι εκδοτικοί οίκοι που ειδικεύονται στις επιστημονικές εκδόσεις, όπως Kluwer, Brill Academic Publishers, Springer, κ.ά. Την οργάνωση της πρόσβασης σε πολυάριθμες επιστημονικές εκδόσεις αναλαμβάνουν πλέον ειδικοί φορείς, που διαθέτουν την απαραίτητη τεχνογνωσία για όλα τα στάδια της παραγωγής – από την ψηφιοποίηση και την επεξεργασία του αρχείου τευχών έως τη διάθεση του περιεχομένου στην πύλη διαδικτύου, όπως στην περίπτωση των πυλών JSTOR (ΗΠΑ) και Pers e (Γαλλία), που παρουσιάζονται στη συνέχεια.

JSTOR (www.jstor.org, εικ. 1)

Φορέας: μη κερδοσκοπικό ίδρυμα JSTOR, ΗΠΑ

Περιγραφή: Η πύλη JSTOR (από τα αρχικά Journal STORage) ξεκίνησε το 1997 ως ερευνητικό πρόγραμμα του ιδρύματος Andrew W. Mellon. Η πρόσβαση στο αρχείο γίνεται αποκλειστικά σε συνδρομητές, κυρίως βιβλιοθήκες και ερευνητικά ιδρύματα.

Συλλογή: περίπου 1120 περιοδικά, κυρίως αγγλικά και λίγα γερμανικά, γαλλικά, ολλανδικά και ισπανικά.

Τομείς: ιστορία, ιστορία της τέχνης, αρχαιολογία, αρχιτεκτονική, βιολογία, επιχειρήσεις, δίκαιο, οικολογία, βοτανική, ιατρική, φιλολογία, φιλοσοφία, λογοτεχνία, μαθηματικά, στατιστική, μουσικολογία, δίκαιο, κοινωνικές επιστήμες, πολιτικές επιστήμες, οικονομία, αφρικανικές σπουδές, ασιατικές σπουδές, ανθρωπολογία, ψυχολογία, κ.ά.

Λειτουργίες: απλή και σύνθετη αναζήτηση, αναζήτηση λέξεων στο κείμενο των άρθρων, ξεφύλλισμα πινάκων περιεχομένων τευχών, αποθήκευση και εκτύπωση άρθρων (PDF με υψηλή ανάλυση), προσθήκη συνδέσμου σε επιλεγμένα άρθρα, αποστολή άρθρου με ηλεκτρονικό ταχυδρομείο σε καταχωρημένους χρήστες, εξαγωγή της βιβλιογραφικής παραπομπής σε ειδικό πρόγραμμα επεξεργασίας βιβλιογραφικών δεδομένων.

Επιλογή περιοδικών:

American Journal of Philology, 1 (1880)-122 (2001)

Harvard Studies in Classical Philology, 1 (1890)-101 (2003)

Transactions and Proceedings of the American Philological Association, 28 (1897)-103 (1972), και στη συνέχεια *Transactions of the American Philological Association*, 104 (1974)-130 (2000)

Classical Philology, 1 (1906)-97 (2002)

The Classical Quarterly, 1 (1907)-44 (1950), και νέα σειρά 1 (1951)-51 (2001)

The Classical Review, 1 (1887)-64 (1950), και νέα σειρά 1 (1951)-51 (2001)

The Classical Journal, 1 (1905)-99 (2004)

Archaeological Reports, 1 (1954)-50 (2004)

American Antiquity, 1 (1935)-68 (2003)

American Journal of Archaeology, 1 (1897)-105 (2001)

Greece & Rome, 1 (1931)-22 (1953), και δεύτερη σειρά 1 (1954)-48 (2001)

Hesperia, 1 (1932)-72 (2003)

Hesperia, Supplement, 1 (1937)-32 (2003)

Journal of Field Archaeology, 1 (1974)-29 (2004)

Journal of Hellenic Studies, 1 (1880)-123 (2003)

The Athenian Agora, 1 (1953)-31 (1998)

Phoenix, 1 (1946)-57 (2003)

The Journal of Roman Studies, 1 (1911)-93 (2003)

Journal of Near Eastern Studies, 1 (1942)-61 (2002)

Journal of the American Oriental Society, 1 (1843)-123 (2003)

Dumbarton Oaks Papers, 1 (1941)-58 (2004)

The Harvard Theological Review, 1 (1908)-94 (2001)

The Art Bulletin, 2 (1919)-85 (2003)

Art Journal, 20 (1960)-62 (2003)

Zeitschrift f r Kunstgeschichte, 1 (1932)-64 (2001)

Marburger Jahrbuch f r Kunstwissenschaft, 1 (1924)-30 (2003)

The Burlington Magazine, 90 (1948)-143 (2001)

Journal of the Warburg and Courtauld Institutes, 3 (1939)-64 (2001)

Metropolitan Museum Journal, 1 (1968)-37 (2002)

The Metropolitan Museum of Art Bulletin, 1 (1905)-37 (1942), και νέα σειρά 1 (1942)- 60 (2002)

Metropolitan Museum Studies, 1 (1928)0-5 (1936)

Recent Acquisitions, Metropolitan Museum of Art, 1985/1986-1987/1988, 1985-1988

Journal of the American Institute for Conservation, 16 (1977)-42 (2003)

Studies in Conservation, 1 (1952)-46 (2001)

Pers e (www.persee.fr)

Φορέας: Υπουργείο Παιδείας, Γαλλία (Minist re de l' ducation nationale, de l'enseignement sup rieur et de la recherche).

Περιγραφή: Η δικτυακή πύλη δημιουργήθηκε το 2003 με σκοπό την ελεύθερη διάθεση στο διαδίκτυο των ψηφιακών αρχείων γαλλικών επιστημονικών περιοδικών για τη διευκόλυνση των ερευνητών.

Τομείς: αρχαιολογία, ιστορία της τέχνης, δίκαιο, οικονομία, γεωγραφία, ιστορία, γλωσσολογία, λογοτεχνία, πολιτικές επιστήμες, κοινωνιολογία, ψυχολογία.

Συλλογή: 39 περιοδικά, γαλλικά

Λειτουργίες: απλή και σύνθετη αναζήτηση, δυνατότητα αναζήτησης λέξεων μέσα στο κείμενο (αντίθετα με το CEFAEL, στο οποίο τα άρθρα του BCH εμφανίζονται μόνο με μορφή εικόνας), εμφάνιση άρθρου με μορφή PDF και κειμένου (όπως αυτό δημιουργείται αυτόματα μετά την οπτική αναγνώριση χαρακτήρων, χωρίς επιπλέον διορθώσεις), εκτύπωση και αποθήκευση άρθρου, πολλαπλές λειτουργίες εμφάνισης των σελίδων ενός άρθρου, πίνακας περιεχομένων τευχών.

Επιλογή περιοδικών:

Bulletin de Correspondance Hell nique, 1 (1877) – 14 (1914)

M langes de l' cole fran aise de Rome: M langes d'arch ologie et d'histoire, 1 (1881) – 82 (1970), *M langes de l'Ecole fran aise de Rome. Antiquit*, 83 (1971) – 111 (1999), *M langes de l'Ecole fran aise de Rome. Moyen-Age, Temps modernes*, 83 (1971) – 111 (1999), *M langes de l'Ecole fran aise de Rome. Italie et M diterran e*, 101 (1989) – 111 (1999).

Pal orient, 1 (1973) – 29 (2003)

Revue de l'Art, 67 (1985) – 126 (1999)

Dialogues d'histoire ancienne, 1 (1974) – 30 (2004)

Επικοινωνία: στη διεύθυνση του περιοδικού ή kcharatzo@aol.com

Ημερομηνία επίσκεψης των δικτυακών τόπων: 10 Νοεμβρίου 2007